דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST. Telephone Trinity 6830-6831
M. Clavir, Pres. and Gen. Mgr.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
Single Copy—3 cents

דער קאמף פון ארגענטינער אידענטום

דער אידישער קערפער ליידט פון א סך וואונדען. אבער דאס ארגענטינער אידענטום ליידט נאך פון א ספעציעלער מכה, פון יענעם עלעמענט, וואס ווערט דארטען אנגערופען "טמאים" אדער רופיאנעס.

אין ארגענטינע איז פראסטיטוציע דערלויבט. און בוענאס איירעס, די הויפט־שטאדט איז דעריבער געווארען א צענטער פאר'ן אינטערנאציאנאלען פרויען־האנדעל. און די אויסוואורפען פון דער גאנצער וועלט האבען זיך דארטען קאנצענטרירט, און אויסגעשפרייט זייערע עקעלהאפטע געשעפטען איבער דער גאנצער וועלט. עס איז דארטען באשאפען געווארען א מין "טראסט", וואס האט זיינע אפטיילונגען איבעראל. און די אידישע ארעמקייט, באזונדערס אין מזרח־אייראפע, דיענט פאר זיי אלס נעץ ארייצוקריגען זייערע קרבנות.

וועגען די אידישע "טמאים" דארטען, איז שוין גענוג געשריבען געווארען אין יעדער אידישער צייטונג. אבער ווייט איז נאך אלעס ניט באקאנט. און אלצמער שטוינענדע פאקטען קומען ארויס פאר דער וויטער וועלט. זוער וואלט עס געגלויבט, אז דער פרויען־האנדעל זאל געפירט ווערען אונטער דער מאסקע פון וואלטעטיגקייט. דאך האט יעצט אזא זאך פאסירט. א קלינגענדער נאמען איז עס געוועזען — "צבי מגדל", א געטשארטערטע ארגאניזאציע פאר וואוילטעטיגקייט־צוועקען. יעצט אבער איז באוויזען געווארען, אז די דאזיגע ארגאניזאציע האט אומגליקליך געמאכט הונדערטער אידישע מיידלאך און פרויען, און נאר דורך א צופאל האט מען זיך וועגען דעם דערוואוסט.

בוענאס איירעס פארמאגט עטליכע טעגליכע אידישע צייטונגען, און עס איז א דאנק זיי, וואס די וועלט דערוויסט זיך יעצט די איינצעלהייטען וועגען דעם. אזוי לייענען מיר אין דער דארטיגער אידישער פרעסע:

"דער איצטיגער קאמף געגען די "טמאים" האט זיך אנגעהויבען צוליעב א צופאל: א אידיש מיידעל, א קרבן פון דעם פרויען־הענדלער הירש קארן, האט זיך ארויסגעריסען פון די בייזע נעגעל פון פראסטיטוציע, און ווען זי איז ארויסגעקומען אויף דער פריי, האט זי פארפירט א פראצעס געגען איר פארפירער. דאס מיידעל, ראקעל ליבערמאן, איז געקומען פאר'ן אויספארשונגס־ריכטער ראדריגעז אקאמפא און האט פאר אים פארגעבראכט די פאקטען וואס זענען איר געווען באקאנט. דער ריכטער האט פון אנהויב נישט גענומען קיין גרויסען אינטערעס אין דער גאנצער זאך. ווארים אין ארגענטינע איז פראסטיטוציע נישט פארווערט. א פארברעכען איז בלויז צווינגען צו פראסטיטוציע. דער ריכטער האט זיך באציגען צו ראקעל ליבערמאן'ס קלאגע ווי צו אנדערע ענליכע קלאגעס, וואס זענען ניט קיין נייעס אין בוענאס איירעס.

"וואס ווייטער אבער דער ריכטער האט אויסגעפארשט די ליבערמאן קלאגע, אלץ מער האט ער זיך אנגעשטויסען אויף אנדערע ענליכע פאלען און פאר אים איז קלאר געווארען אז ער האט דא צו טאן מיט א גוט־ארגאניזירטער אינטערנאציאנאלער ארגאניזאציע פון פרויען־הענדלער, וועלכע פירט אן איר שענדליכע טעטיגקייט אונטער'ן מאנטעל פון א הילפס־ארגאניזאציע און אפילו א שול. און דא האט זיך דער ריכטער גענומען מיט גרויס פלייס צו דער ארבייט צו דערגראבען זיך צום סאמע גרונט פון דער ארגאניזאציע און ער איז געקומען אויף די שפורען פון "צבי מגדל".

"וואס פאר א מין ארגאניזאציע איז "צבי מגדל"? פריהער האט די דאזיגע ארגאניזאציע געהייסען "ווארסאוויא". דער פוילישער אמבאסאדאר אבער האט זיך דערוואוסט אז די "ווארסאוויא" איז אין אמת'ן אן ארגאניזאציע פון פרויען־הענדלער און ער האט אנגעהויבען צו זוכען מיטלען ווי צו פארפאלגען די מיטגלידער פון דער ארגאניזאציע. אים, דעם פוילישען אמבאסאדאר, איז נישט געגאנגען אזוי פיעל אין אויסרייניגען בוענאס איירעס, אדער אין באשיצען די אידישע מיידלאך פון פוילען. נאר ס'איז אים פשוט נישט אנגעשטאנען, אז דער נאמען פון זיין הויפט־שטאדט זאל זיין פארבונדען מיט אזא עקעלהאפטער ארגאניזאציע.

"די פירער פון "ווארסאוויא" האבען זיך דערפון דערוואוסט, און זיי האבען באלד געביטען דעם נאמען פון זייער ארגאניזאציע אויף "צבי מגדל". דערמיט האבען זיי דערגרייכט צוויי צוועקען: ערשטענס, זענען זיי פטור פונ'ם פוילישען אמבאסאדאר, וועלכער האט געקענט אנטאן צרות. און צווייטענס, האבען זיי דערווייל פאראייביגט דעם נאמען פון איינעם זייערען וואס איז געווען דער ארגאניזירער פונ'ם גאנצען פרויען־האנדעל אין ארגענטינע. צבי מגדל איז געווען א פרויען־הענדלער פון אינטערנאציאנאלען מאסשטאב. ער האט געפירט מסחרים מיט אייראפע, אזיען, אפריקע און אמעריקע. ער איז געווען אויסגעבונדען מיט גראפען און פרינצען. הכלל, צבי מגדל פארדיענט אז די נאכפאלגער זיינע זאלען אים פאראייביגען. און זיי האבען דערפאר אנגערופען זייער ארגאניזאציע אויף זיין נאמען.

"לעגאל איז "צבי מגדל" אן ארגאניזאציע פאר זעלבסט־הילף. די ארגאניזאציע האט א שול, רבנים, חזנים, און שמשים. זי פירט ביכער, צאלט אירע מיטגלידער געוויסע בענעפיטען, מאכט חתונות, ברית'ן, בר מצוה'ס און פדיון הבנ'ס, — מיט איין ווארט, דארט איז פאר דער וועלט אן ארגאניזאציע וואס איז נעבאך גאט די נשמה שולדיג. באהאלטענערהייט אבער פירט די ארגאניזאציע דעם גאנצען פרויען־האנדעל, דעם אידישען אין ארגענטינע. "צבי מגדל" שיקט ארויס "חתנים" קיין פוילען, רומעניען, ליטע. זייער ארבייט איז פארצושטעלען זיך פאר רייכע מענשען, צושארען זיך צו שעהנע יונגע מיידלאך און פארפירען זיי. זי שיקט אויך ארויס מיליאנערקע "מומעס". וועמעס ארבייט עס איז אפצוטאן זייער הילף צו ארימע און אפילו פארמעגליכע מיידלאך, צוזאגען זיי גאלדענע גליקען און סוף כל סוף ברענגען זיי אין די נעצען פון פרויען־הענדלער".

עס קומען דאן נאך א רייע איינצעלהייטען, פון וועלכען דאס וויכטיגסטע איז, אז "צבי מגדל" איז אויסער דער ריין־געזעלשאפטליכער זייט, אויך דער צענטער פון געזעלשאפטליכקייט פון די רופיאנעס. דארטען פראווען זיי די חתונות פון זייערע קינדער, זיי קומען אפילו דאווענען אין שול ראש השנה און יום־כפור, גיבען צדקה און מאכען אפילו פאליטישע פארזאמלונגען. יא, די ארגאניזאציע פון פרויען־הענדלער איז אויך ארגאניזירט פאליטיש און קאנדידאטען וואס ווערען געשטיצט פון איר, דארפען צוזאגען אז זיי וועלען זיין גוט און פרום, פארמאכען די אויגען און נישט זעהן די שעהנע מעשים וואס זי טוט אפ.

צום קרעדיט פון דעם ארגענטינער אידענטום דארף געזאגט ווערען, אז די גאנצע עפענטליכע מיינונג פירט דארטען יעצט א העפטיגען קאמף געגען זיי. נעגען די פארפעסטער פון דער אידישער געזעלשאפט. זיי האבען אין זייער קאמף נאר אויף איין סארט הילף, אויף הילף מצד דער רעגירונג. און וועלען זיי דאס קריגען, וועט זייער קאמף זיך מוזען קרוינען מיט ערפאלג.

דער פארלארענער העלד

פון ה. מ. ק.

ארימער העלד.

ער האט ווידער פארלארען.

עס איז אים ווידער־אמאל ניט געלונגען.

און ארונטערגעלאזען די אויגען געהען איצט ארום אונזערע טאראנטא'ר בירגער. זיי שטיקען די טרערען אין זיך. מען שעמט זיך צו קוקען אין די אויגען אריין, מען שמייכעלט ניט, און מען דערמאנט ניט דעם ענין, ווי עס וואלט קיינמאל ניט פארגעקומען.

"ער האט פארלארען".

ער האט פארשטערט די שמחה.

ער האט די לעצטע פראבע ניט אויסגעהאלטען.

און זיי האבען דאך אזוי שטארק געוואלט, אז ער זאל דער העלד זיין.

איצט זענען די בלומען פארוויאנעט געווארען. די הורא און בראוואָ געשרייען, זענען דערדריקט געווארען אין די טויזענטער מיילער, וועלכע זענען געוועזען גרייט זיי ארויסצושרייען. די ווייסע טאשענטיכלאך זענען געבליבען געפרעסטערהייט אין די קעשענעס, ניט ארויסגענומען, ווייל דער העלד איז אויס העלד געווארען.

דער העלד האט פארלארען.

אונזער שטאדט איז געבליבען אהן א העלד.

דזשארדזש יאנג, דער העלדישער שווימער, וועלכער האט א וועלט אויפגערודערט מיט זיין אמאליגען זיעג, האט מיטוואך ביינאכט, ניט געקענט אויסהאלטען קיין דריי מייליגען שווים, און איז באזיעגט געווארען מיט גאנצע ניין מינוטען פון זיין געגנער, שילדס.

די טויזענטער צוקוקער האבען געזעהן ווי רוהיג און מילד די סאניסייד כוואליעס האבען אויפגענומען ביידע שווימער. ביידע האבען געמאכט א פארזוך צו ווערען טאראנטא'ס העלדען, און געצאפעלט האבען זיך הערצער, און געשעפטשעט האבען ליפען א ברכה פאר דעם זיעג פון אונזער קאטאלינא־העלד, אז ער זאל ארויס דער זיגער, אז דאס וואסער זאל אים פירען צו זיין העלדישקייט, און מיט אמאל! —

אזא צרה!

אזא שטארקען פארלוסט!

ניין מינוטען!

דער געגנער, שילדס, וועלכער איז געוועזען דער ערשטער צו צוקומען צום ...

פאר דער גרויסער וואך

פון הרב יהודא ליב זלאטניק

עס לויפען די יאהרען, די צייט מעקט אפ אלטע זכרונות, פארהילט אלץ אין א נעבעל און פארהוילט אלץ אין א שאטען.

דער נאמען פון אונזער גרויסען פיהרער דר. טעאדאר הערצל ווערט אבער מיט דער צייט אלץ הערליכער און הערליכער און זיין געשטאלט קומט ארויס אלץ מעכטיגער און מאיעסטעטישער און אין שווערע מאמענטען און אין קריזיס צייטען ווערט זיין נאמען דער סימבאל פון גלויבען, ענטשלאסענקייט און אומגעבראכענעם מוט.

זיבעציג יאהר זיינען פארגאנגען זייט דר. הערצל איז געבוירען געווארען און זעקס און צוואנציג יאהר זייט ער איז געשטארבען.

אין פארלויף פון די יאהרען איז די פאזיציע פון אונזער פאלק צווישען פעלקער אין גאנצען געענדערט געווארען. די צוברעקעלטע אידישע ישובים אין שבע ועשרים ומאה מדינה זענען פאליטיש פאראייניגט געווארען אין איין גרויס פאלק. דאס אידישע לאנד ארץ ישראל האט אן אנדער פנים באקומען, די העברעאישע שפראך, די אידישע קולטור זענען ניט מעהר וואס אמאל און אלץ איז געקומען דורך דעם צויבער קראפט פון דעם איינעם מאן, וואס האט געהאט דעם מוט ארויסצוגעהן צום פאלק און צו דער וועלט מיט זיין אידעאל — דעם אידעאל פון א פריי אידיש פאלק און אן אויפגעלעבט אידיש לאנד — אן אידעאל וואס האט ביי קיינעם ניט אנדערש געקאנט אויסזעהן ווי א חלום און א פאנטאזיע פון א דיכטער. אלץ איז דאן געוועזען געגען איהם. דאס אידישע פאלק, די גאנצע וועלט, די פאליטישע באדינגונגען, און די טרויעריגע ווירקליכקייט אין ארץ־ישראל. אבער דער פארביסענער גלויבען און דער שטאלענער ווילען האבען דאס ...

... פיהרט צום ציעל גלייך איבער אלע שטרויכלונגען און שטערונגען.

די וואך פון כ' תמוז, די טעג פון יולי דעם 13־טען ביז יולי דעם 20־טען, וועלען דאס יאהר געפייערט ווערען בכל תפוצות ישראל אלס די הערצל־וואך.

די הערצל פייערונגען זיינען שוין טראדיציאנעל פארבונדען מיט דער ארבייט פון פלאנצען בוימער אין ארץ ישראל.

קיין מעהר פאסענדע ארבייט ווי די צוריק באפלאנצונג פון די נאקעטע ארץ ישראל בערג מיט בליהענדע בוימער האט ניט געקאנט געפונען ווערען.

קיין זאך האט ניט אזוי סימבאליזירט דעם חורבן פון לאנד ווי די שרעקליכע גאלקייט פון די נאקעטע בוימער, און קיין זאך קאן ניט אזוי סימבאליזירען ...

די ווידעראויפלעבונג פון לאנד ווי די פרישע געפלאנצטע גרינע בוימער.

זיבען הונדערט טויזענט בוימער האט דער אידישער נאציאנאל פאנד געפלאנצט אין די לעצטע צעהן יאהר אויף פיער טויזענט דונאם לאנד אין פערצעהן הערצלוועלדער. דער נאציאנאל פאנד פארמאגט אבער שוין היינט פינף און צוואנציג טויזענט דונאם לאנד וואס קאנען צוריק קולטיווירט ווערען נאר דורך דער באפלאנצונג פון בוימער. מיליאנען בוימער קאנען אויף דעם לאנד געפלאנצט ווערען.

די פלאנצונג פון בוימער גיט ארבייט און באשעפטיגונג צו אונזערע חלוצים. די באוואלדערונג פון לאנד האט א גרויסען איינפלוס אויף דעם קלימאט. געזונדערצושטאנד, אגריקולטור, אינדוסטריע און האנדעל פון לאנד ...

חברים ציוניסטען! על המשמר! פאר דעם הערצל וואלד! פאר דער אויפלעבונג פון ארץ ישראל! אונטער דעם פאהן פון אונזער גרויסען אומפארגעסליכען פיהרערס אנדענקען!

א פאצ'יפיסט פון פאר זעקס טויזענט יאהר צוריק

שוין פאר 6000 יאהרען זענען ליטעראטען געווען פאציפיסטען. עס פארשטעהט זיך, אז אזעלכע אמאליגע ליטעראַרישע פאציפיסטען האבען עקזיסטירט אין דעם לאנד, וואו עס איז געוועזען די עלטסטע ליטעראַרישע קולטור, אין ...

... נען גלייך שטעהן, וועט מען דיך ווידער שלאגען, כדי דו זאלסט נאך גלייכער דיך אויסשטרעקען. קיין סיריע וועט מען דיך שיקען און אויפ'ן וועג וועט מען דיר צוגנב'ענען די ווארעמע קליידער, וואס די מוטער וועט דיר מיט געבען. אליין וועסטו ...

... זען אויסשטרעקען אויף דער ערד פאר דיין עלצטען. מען וועט דיך ברענגען אין די קאזארמעס, אז דו זאלסט דיך אויסלערנען גלייך צו שטעהן, און מען וועט דיך שלאגען. און אז דו וועסט שוין קענען ...

העפליך דארף מען זיין

(א שפאס)

פון משה חייקעלס

איך ווייס דאך וואס איהר וועט זאגען: א מענש דארף זיין פריי, אומגעצוואונגען. א מענש דארף האנדלען לויט זיינע איבערציינוגען, לויט זיין געפיהל; א מענש דארף . . .

הלמאי דארף א מענש זיין העפליך!

...